

MATES

František Jílek

František Jílek

MATES

Úvodem je třeba uvést, že kniha vznikla pouze pro pobavení čtenářů a jejím účelem proto nebylo nikoho zesměšňovat a veřejně ostouzet. Současně je ale nutné dodat, že pokud by se někdo v daných situacích nebo postavách našel, bude se jednat o zcela čirou náhodu způsobenou rozmanitostmi našeho života.

autor

PROLOG

Knihy je třeba číst s takovou rozvahou a opatrností, s jakou byly napsány.

Johann Gottfried Von Herder

V životě každý z nás potká mnoho různých lidí, a tak může dojít k názoru, že lidská blbost je neskutečná. Ona totiž ta blbost může postihnout stejně tak spisovatele, jako čtenáře, protože koneckonců na tom je postavena celá řada různých životních příběhů, které ji pak demonstrují ve stylu známého Werichova výroku, že „kde blb, tam nebezpečno.“

Nebylo proto divu, že při svém pátrání po příčinách lidské hlouposti mě zaujalo, že lidská blbost překvapivě často vítězí i u lidí, u kterých bychom to nikdy nečekali. Snad je to tím, že ústavů pro eliminaci blbosti je v Čechách a na Moravě prachbídně, možná ale jenom tím, že blbec prý, alespoň podle ekonoma a básníka Jiřího Faltuse, „ke každé hlouposti vyžaduje rozumné vysvětlení“.

Ona totiž všeobecná škodlivost blbců je hlavním důvodem toho, proč jsou dnes některá společenství lidí v naprostém rozvratu. Podle mého názoru by však bylo chybou se domnívat, že důvodem tohoto všeobecného úpadku je pouze zvyšující se počet blbců na piedestalu společnosti, protože častou příčinou bývá i to, že mnoho z nás si myslí, že s blbci se dá vyjít, pokud je necháme vládnout a budeme se jim snažit přizpůsobit.

autor

I. KAPITOLA

V lidském životě jsou dvě tragédie. První je, že se Vám nepodaří dosáhnout toho, co chcete, a druhá je, když se Vám to podaří.

Friedrich Nietzsche

Úvodem

„Tak jsem se stal tím prezidentem,“ prohlásil spokojeně Mates, když si doma sundal šedomodré ležerní sako s moderním zapínáním na jeden knoflík a zul polobotky, jejichž Brogue zdobení mu dodávalo na eleganci a vyšší podpatek zlepšoval vzhled jeho silně hruškovité postavy.

„Když jsme byli ještě chudí s dědečkem a neměli ani kotel, nikdy by mě to nenapadlo,“ dodal, když se postavil do dveří kuchyně.

Přitom se nafoukl jako pytlík štěstí, který si kdysi v mládí přinesl z církevní pouti od studánky U svatého Antoníčka, kde byl s matkou a ostatními farníky z Králova Pole prosit o bezvýhradnou Boží milost. Pak výrazně mlaskl, aby na sebe soustředil ještě více pozornosti, a pohledem spočinul na Mirce, silně již povadající brunetě, s teď už nevzhledným, hodně špekovitým břichem, povislými ňadry vypadajícími jako dva pytlíky na mouku a tvářemi svráštěnými jak švestkové křížaly, které babička z Újezda vždy na podzim sušila nad plotnou. Přitom

Mirka, která ho kdysi sbalila podobně, jako když prodavačka ve večerce za rohem balí ementál, byla ženou jeho snů. Konec konců, proto si ji také vzal.

Jak ale Mates stárnul, čím dál víc vzpomínal na ty ostatní, které mu kdy prošly pod jeho chlupatýma, bachratýma, ale přesto pěstěnýma rukama.

„Ej, ženy, ženy, porad'te že mi,“ byla v poslední době jeho oblíbená melodie, kterou si neustále pobrukoval.

Touto písničkou byl naprosto očarován, hned jak ji poprvé slyšel na Lomnickém kulturním létě v podání skupiny Musica Folklorica. Přitom Lomnické léto navštěvoval pravidelně, a to již od doby, co ho JarDA Krček založil a co si ve Rváčově-Černé, postavil svoji vyhlášenou kulturní dílnu.

To, že ve čtrnácti již napsal Krček „Tango pro Věru“, vedlo Matesa ke snaze zkomponovat i pro svoji Mirku podobnou korpulentní skladbičku. Nedošlo mu však, že člověk bez hudebního sluchu a alespoň trochy nadání, jakým odjakživa byl, nemůže být dobrý muzikant, natož aby stvořil skladbu srovnatelnou s hudbou onoho známého dirigenta a sbormistra.

Kdyby měl Mates psa, mohl by snad složit nějaký part pro něho, ale protože i psové mají sluch jemný a pro všechny zvuky vytříbený, asi ani u něho by neuspěl. Je sice pravda, že podle jakési vědecké teorie, o které kdysi četl, psi nezpívají, ale spíše jen tak vyjí na měsíc, a to prý proto, aby učitelky ve školách mohly žáky obtěžovat rozličnými diktáty o psech, vlách a vití věnců. Podle jiné teorie však psi nejen vyjí, ale také štěkají, kňučí, bručí a vrčí. A dokonce prý snad nejvíce milují zvuk smyčcových a strunných nástrojů, především pak harfy, což se zdá být pochopitelné, protože harfa má na rozdíl od ostatních složených chordofonů umístěny struny k rezonátoru kolmo.

„Jo, harfy, to mají psi opravdově rádi,“ brblal si Mates pro sebe, když o tom jednou četl v Řeznicko-uzenářských novinách, které přinesl otec z práce.

Přitom si vzpomněl na dědu, který dával vařené harfy svým velkouzenářským hafanům, jež je žrali jak fanyanky Karla Gotta při jeho koncertech v Německu.

„Hlavně ty hovězí, protože tam je víc masa a jenom taková malá troška loje,“ dodal již téměř nahlas a šel si otevřít lednici, zda tam nenajde kus nějaké fláky, jak mu z toho čtení vyhládlo.

Určitou naději by Mates mohl mít u psů tehdy, pokud by hrál i na jednoduché nástroje, jako je brumle, mrumle, grumle, nebo jak se takováto všelijaká kovová, či dřevěná hejblátka nazývají. Zahrát na brumli tango se prý ale příliš nedařilo ani sibiřským šamanům, i když brumle byla jejich tradičním nástrojem. Nebylo proto divu, že se to nevedlo ani různým koncertním mistrům, protože jak je všeobecně známé a jak se dokonce učí na hudebních školách, výraznost tónu, a to nejen brumle, je silně závislá na šterbině mezi jazýčkem a nožičkami. Když Mates četl v encyklopedickém slovníku, že brumli je třeba držet v levé ruce a pevně ji tisknout proti pootevřeným rtům, jednu nožičku proti hornímu rtu a druhou proti dolnímu rtu, okamžitě si vzpomněl na hodiny sexuální výchovy na střední škole a od takovéto praktiky se raději ihned distancoval.

Přesto, že se pokoušel v mládí ovládnout hned několik hudebních nástrojů, a to od mandolíny po tubu, svoji skladbu „Pro necudičku“, jak ji jen tak pracovně nazval, vytvořit nedokázal. Ve spodním šuplíku svého pracovního stolu měl sice stále schovaný poněkud zmatečný notový záznam, který začínal v rytmicky jednoduchém dvoučtvrtečním taktu a který se kdysi snažil při současném podupávání pravou nohou neuměle vytleskávat, jak si

to pamatoval z hodin zpěvu na základní škole, ve kterých učitelka Pecinová podobně dupala do taktu národních písní.

Podupávání měl Mates vůbec rád, a když ho později doplnil i o rytmické poklepávání a poplácávání různých částí těla, nejlépe partnerky, čímž chtěl dát najevo svoji rozvernost, považoval se za téměř dokonalého tanečníka a šprýmaře. Ve skutečnosti však vypadal spíše jak nepovedená karikatura hollywoodského bohéma, který se domnívá, že pocit neohrabaného, zpoceného idiota, ve kterého se proměnil, časem odezní. Rozhodně žádný Patrick Swayze z filmu Hříšný tanec to nebyl, a i ke Campbellocku, tanečnímu rázu, který využívá nejrůznější gesta a pantomimu, měl Matesův styl příliš daleko. Jeho nekoordinované taneční pohyby, později přecházející v pouhopouhé tření se o tělo partnerky, by tak leckdo mohl považovat spíše za projevy Huntingtonovy choroby, která je také známá jako tanec svatého Víta. Naštěstí pro Matesa však všechna lékařská vyšetření provedená na specializovaných brněnských pracovištích toto onemocnění nadobro vyloučila.

Ticho léčí

Ted' se však Mates přistihl, že stále ještě hledí na Mirku, a musel si přiznat, že přes všechny její nedostatky, zejména to, že se vedle ní cítí pod pantoflem, jako svého času diktátor Jaruzelski pod trepkou ženy Barbory, byla pro něho Mirka nejlepší životní partií. To koneckonců musela svého času přiznat i značně pobožná Matesova matka, když se ji předtím snažila marně přesvědčit, že podle Bible má „žena svého muže poslouchat jako církev svého Krista“. Na tento citát z Listu Efezským však ateistka Mirka nikdy

nereagovala, a to ani poté, co se u ní začaly projevovat histriónské osobnostní črty, kdy svými sklony k vymyšlení si a lhaní, různými intrikami a palácovými převraty začala Matesovi a sobě umetat cestičky k co nejlepšímu životnímu postavení, finančnímu ohodnocení a pohodlí.

Jak čas běžel, Mirka Matesa dirigovala čím dál víc, snad i víc než kdysi mladá a krásná dirigentka Vítězslava Kaprálová řídila cembalový koncert svého milence, o dvacet pět let staršího skladatele Martinů. Nakonec ale i Mates sám musel po několika letech jejich soužití, byť s nelibostí a nechutí, přiznat, že by se nikdy nestal tím, čím nakonec byl, kdyby neměl svoji panovačnou a často i protivnou Mirku. To ale ve světě výjimečných osob není nic divného, protože podobně Sigmund Freud by se asi nestal tím význačným psychoanalytikem, kdyby během svého života nepoznal mladičkou a krásnou Bertu Pappenheim.

„To je můj osud,“ prohlašoval často Mates, když z něj jiní měli průč. „Vzal jsem si prostě alfa samici, kterou mně můžete jenom závidět. Zatímco vy se o všechno musíte starat, já můžu spokojeně dřepět doma, nebo tlachat v hospodě.“

Při jedné takovéto obhajobě svého mužství dodal Mates filosoficky:

„Koneckonců jednou jsem taky někde četl, že podle jakýchsi amerických psychologů, chlapi chodí do hospod ze dvou důvodů. Tím prvním argumentem je, že mají ženu a tím druhým, že ju nemají.“

Pak se odmlčel a po chvíli přemýšlení, kdy ostatní na něho hleděli jak na blba a čekali, co z něho vypadne, dodal:

„No a já ženskou mám.“

Ve vztahu s hysterkou Mirkou, ale také časem pochopil, že v mnoha věcech je lépe rezignovat, a proto ho i dnes, kdy byl zvolen prezidentem, nijak nezaskočilo, že mlčela, ač se na ni ještě

drahný okamžik vyzývavě díval a špulil odulý ret, až mu začala navztekaná slina odkapávat na sváteční šedě proužkovanou košili.

Mirka však ani hlavu nezvedla a dál si vyšívala jakýmsi pitvorným stehem obrázek romanovské ovečky, který mu chtěla dát k jeho prosincovým šedesátinám a pak ho zavěsit v obýváku nad pohovku, hned vedle jejich svatební fotografie, protože tam již měla takovýchto kýčovitých výšivek přehršel. Mirka vyšívala často a ráda, protože tím zaháněla nudu a omrzelost, které si ostatně v životě s Matesem, zejména v poslední době, užila víc než dost. Způsob vyšívání z mercerované bavlny se naučila krátce po svatbě podle starých časopisů a k vyšívání se pak uchýlovala čím dál častěji, tak jak ji začala obestírat nuda, podobně jak Berlínská zeď kdysi obklíčila Západní Berlín.

Dnešní Mirčino mlčení ale Mates po chvíli, když ho přešel prvotní vztek, začal považovat spíše za vstřícné gesto, protože její neustálé sekýrování, kterým ho po sametové revoluci častovala čím dál častěji, jen s obtížemi snášel. Také únava, kterou u něho vyvolávaly stále nové a nové aktivity a spolkové workshopy, doprovázené pochlebováním se účastníků, kdy nechápal, proč se často nohsledy řízený potlesk mění v nezřízený smích, ho hnalo do spárů strojeného ticha.

„Ticha si vážím,“ prohlašoval při každé příležitosti.

„Nejrozumnějším nápisem, vážení, který jsem kdy za svého života četl, je, že ticho léčí. Vždyť jsem se v mládí takto vyléčil z enurézy a průšnic, při kterých jsem byl pět dnů v naprosté izolaci a to byl nějaký mazec.“

Proto také tabulka s tímto nápisem, která byla původně umístěna na urologickém oddělení Fakultní nemocnice u svaté Anny v Brně, kam od svých čtyřiceti dvou let chodil na pravidelné prohlídky se zduřelou prostatou, mu učarovala. Nebylo proto divu, že využil situace, kdy byl jednou na celé té dlouhé pošmurné

chodbě fakultního špitálu sám, vytáhl kapesní Rybičku, nožík který kdysi dostal od dědy Adolfa, nápís sundal a odnesl si ho do kanceláře. Tam ho pověsil hned vedle protihlukových klapek na uši, které si nasazoval vždy, když se cítil být otrávený úřednickou prací nebo hlukem z přilehlé, silně frekventované Palackého ulice.

„Konečně bude klid,“ prohlašoval pak vždy, aby se zahloubal do ticha, které ho okamžitě obstoupilo.

Ať již to bude ministerský úředník, nebo jiný vlezdoprdelka, každý se u mě musí chovat tiše, šlo mu hlavou, než zavřel oči a jako obvykle usnul. Leckdo by mu to měl za zlé, ale je třeba dodat, že Mates byl naivní hlupák, který se domníval, že tichem se dají léčit i různé nemoci v dospělosti, ať už to byl jeho jednostranný kryptorchismus, či zbytnělá prostata, která ho v pozdějším věku trápila snad ze všeho nejvíc. Tichem se také snažil odstranit pořád hojnější ataky chronické pankreatitidy, a to i přesto, že bolest, která ho sužovala, se stávala stále méně únosnou.

„To je daň z blahobytu,“ stěžoval si Mirce, když skučel jako raněné zvíře, jak ho neustále přepadal ten nepříjemný a otravný zánět slinivky.

V těchto pro něho tak těžkých chvílích s ním ale Mirka nijak necítila. Jednak ho za ta léta znala a tak věděla, že pokud mu jídlo chutná, „přecpe se opět jako prase“, jak pak říkala kamarádkám, ale současně také věděla, že se ve stylu zakladatele redemptoristů Svatého Alfonsa Maria de Liguori povznese z tohoto nešvaru činem lásky i lítosti, kdy jí něco nového a drahého koupí a udělá předsevzetí, že se vyvaruje dalšímu zlu v naději na neskonalou Boží pomoc. Protože se však ve smyslu biblickém nespolehal pouze na to, v co doufal, a nebyl si zcela jist tím, co neviděl, jak k tomu byli nabádáni křesťané v listě Židům, svůj slib zas při nejbližší příležitosti bez problému porušil.

Mírka mu sice dlouho nemohla odpustit, že se nestal podnikatelem, jako jeho známí Vlk a Beránek, nebo poslancem a předsedou některého z výborů parlamentu jako dlouholetý spolužák ze zemědělské školy, komunista Kopáč, který se poslanecké sněmovny už po několik volebních období držel jako hladové tele vemene.

„Kdybys byl aspoň vedoucím betonárky jako Žalud a kšeftovals s cementem. Pak bychom pořád nemuseli dřepět v tomto smradlavém nájemním doupěti v Jehnicích,“ vyhrkla jednou, když se vrátila od Hanky, kamarádky, jejíž manžel byl lodivodem u České námořní plavby. Byť nebýval mnoho měsíců doma, vydělával Jarda docela slušné peníze, a tak si Radničtí mohli dovolit kompletně rekonstruovat rodinnou vilu v Husovicích a chalupu ve Lhotě.

Zejména srovnávání s Žaludem se Matesa nesmírně dotýkalo. Standa, se kterým byli kdysi nerozluční přátelé, pro něj nikdy žádným vzorem nebyl. Navíc se s ním názorově rozešel a už si ho nevážil. Vždyť po svatbě s Markétou se, přestože byl Brňák, zakopal mezi hnojáři na Vysočině a dnes, byť jako podnikový manažer, jezdil v malém oprýskaném Renaultu, obchodoval s betonem a z práce chodil smradlavý a špinavý jak syfilitický vřed po poprášení penicilínem. Jeho práce spojená s rozvážením marketingových letáků, stavebních nabídek, ale i úplatků mezi stavbaře a městské úředníky Matesa doslova děsila.

„Brňák by takhle nikdy neměl klesnout,“ odsekl jí tehdy Mates, přičemž si ale vzpomněl na to, že když chodil na Vysočině do školy, nadávalo se tu tehdy na nadvládu Brna s tím, že za všechno můžou komunisti a brněnští strupi. To, že by i on měl být takovým brněnským strupem, ho tehdy velice rozčilovalo. I co, chujové se najdou všady.

Lenoch v peřině

V jednom ale měla Mirka pravdu. Díky Matesově lenosti se jeho rodina dosud stále tlačila v malém bytě, který byl sice ještě v dobách komunistické totality postaven jako součást bytovky smontované podle německé licence Otto Kreinbauma, ale zub času od té doby již vykonal své. Tento byt v Jehnicích, venkovském předměstí Brna, byl sice kdysi ternem, dnes však již zdaleka neodpovídal potřebám pětičlenné rodiny. Matesovi to ale na rozdíl od Mirky nikdy nevadilo. Ani tehdy ne, když se dozvěděl o škodlivosti dřevotřískových desek, ze kterých byl dům smontován. Panely konzervované nadlimitním obsahem karcinogenního formaldehydu byly totiž po svržení předcházejícího komunistického zřízení pro takovéto potřeby zakázané a majitelům bytů bylo doporučeno, aby si ve stávajících bytech provedli sanační úpravy vedoucí ke snížení jejich škodlivosti, nebo se odstěhovali. Mates však i přes Mirčino neustálé naléhání všechna takováto doporučení nebral vážně.

„Takový běžný kuřák, maminko,“ poučoval jednou Mirku před dětmi, když si prostudoval poslední číslo Ekologických listů, které pravidelně dostával od občanského sdružení BEZK, bojujícímu proti všemu a všem, ve skutečnosti však asi proti ničemu.

„Tedy takový kuřák,“ pokračoval, „který vykouří i 20 cigaret denně, přijme o 800 až 1000 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ víc formaldehydu, než ty, já nebo tady naše děcka. Takže náš dům, pro nás nepředstavuje vůbec žádný nebezpečí.“

„No to snad chápeš?“ dodal s důrazem.

„A to jsem ani neměl na mysli tak silné kuřáky, jako byl tvůj děda, otec nebo bývalý ministerský předseda Churchill,“

pokračoval vzápětí Mates, který se rozhodl svoje stanovisko co nejlépe objasnit.

„Panebože, proč sem pleteš Churchilla?“ zhrozila se Mirka, protože podle toho, jak ho znala, začala se obávat dlouhé přednášky na téma škodlivosti formaldehydu nebo ctností britského válečného premiéra, kterého Mates, jako jednoho z mála politiků, snad ještě vyjma Bismarcka, bezmezně uznával.

„Jednou jsem četl, že když polní maršál Montgomery řekl,“ pokračoval dál rezolutně Mates k Mirce, „že nepije, nekouří a hodně spí, což jsou prý důvody, proč je stoprocentně ve formě, tak mu Churchill opáčil, že hodně pije, málo spí a bafá jeden doutník za druhým. Tak jen zvaž, maminko, co ten musel zkonzumovat toho formaldehydu a při tom se dožil víc jak devadesáti let. Určitě daleko víc, než se dožije můj otec, který je zapřísáhlý nekuřák.“

„Tak kde jsme my. Nakonec ve škole jsme se přeci učili i o tom, že formaldehyd všechno konzervuje, protože zabíjí většinu bacilů,“ chtěl pokračovat dále Mates, ale Mirka, která se obávala nejhoršího, zejména dalšího obsáhlého výkladu na téma využití formaldehydu při konzervaci a preparaci uhynulých zvířat, mu skočila do řeči.

„Raději už přestaň, protože oba víme, že je to karcinogen jako prase a já tady ten smrad prostě cítím furt všude,“ vyštěkla na něho nakonec a rozmáchla se rukama kolem sebe, jako by ukazovala, kde to všude páchne.

Když Mates rezignovaně mlčel, obrátila se na něho, aby ho dorazila: „To přeci nemůžeš popřít!“

Pak se otočila a uraženě odešla do kuchyně pohnout s jehněčím gulášem, který nakeřasili na sobotní chovatelské výstavě v Přerově, aby nemusela několik dní vařit.

Nebylo divu, že při takovýchto Matesových názorech na bydlení, byla Mirka na něj našťvaná a často ho už raději ani

nevnímala. Za ta léta soužití totiž věděla, že od svého okolí vyžaduje, aby byl chápán jako nějaký „pan dokonalý“ a podle toho mu byla také od všech prokazována příslušná úcta.

I Mates však za dobu jejich manželství dokonale poznal její povahu. A proto když ho dnes, v takový významný den, kdy byl zvolen prezidentem, ignorovala, rozvalil se na velké koženkové válendě, sundal si ušmudlané a poněkud již zasmrádlé ponožky, pěkně je promnul v rukách, aby se jejich „vůně“ ještě více uvolnila a přičichl k nim, jak ministrant čichá ke kadidlu, když se chystá na nedělní bohoslužbu. Tak to měl rád. Okamžitě totiž cítil vůni „ambrózie“, jak nazýval ten puch, který ho posléze celého obstoupil a uvedl do stádia hlubokého duchovního rozjímání.

Pod hlavu si dal modrý krajkový polštářek s rudým srdcem uprostřed a s vyšitým nápisem „pro tatínka“, aby vzápětí usnul tvrdým, spokojeným spánkem. Tento způsob dřímoty, kterou doprovázel brumlavý chrapot střídaný nepříjemným hlodavčím pískáním, podobným, jaké se ozývá, když měštští deratizátoři tráví v kanálech potkany, byl pro Matesa typický. Bylo jen málo těch, kteří by s ním vydrželi přes noc v jednom pokoji, natož na jednom lůžku, a také pro Mirku to bylo čím dál více složitější. Ale na druhou stranu tak nějak si Mates vždy představoval, že duchovně rozjímají lámové meditující o zenových koanech. To, že by při tom měl sedět v poloze lotosového květu a ne se povalovat na válendě, mu jaksi stále unikalo.

Ležení doma však Mates neskutečně miloval. Ticho domova, na které úzkostlivě dbal, tělesné pohodlí a příjemné lenošení, ale také pozdní vstávání a převalování se jen tak v peřinách. Jo, to bylo něco, bez čeho by se nikdy nedokázal obejít. Bylo to, jak to prý kdysi výstižně napsal Šalamoun ve svých příslovích, která nashromáždil při svém pobytu na dvoře Judského krále Ezechiáše:

„Dveře se otáčejí v pantech a lenoch v peřině.“

Snad i proto neměl rád workoholiky, jakými byli německý průmyslník a vynálezce Alfréd Krupp, nebo sovětský konstruktér počítačové techniky Karcev, který dokonce předběhl svou dobu, když operoval s funkcemi, které Mates nikdy nechápal. Jen při pouhém označení funkcí jako inverzní, periodická, prostá, monotónní, či spojitá, se mu ježily vlasy na hlavě, Ackermannovu či Dirichletovu funkci nevyjímaje. Děsil ho však i zakladatel Sony Japonec Akio Morita se svým nekonvenčním myšlením nejen v byznysu, ale i marketingu. Zato obdivoval Marxe, kterého lenošení v teple u matky dovedlo až k obrovskému přeorání světa, Charlese Darwina, který prý chodil do školy, jen aby dospal svoje hospodské dýchánky, což ho zachránilo před tím, aby se stal jen obyčejným barovým povalečem, nebo Newtona, o kterém sousedé říkali, že je to lenoch k ničemu.

„Proč bych tedy i já,“ brblal si Mates často jen tak pro sebe, když v pokoji vyvaloval svoje břicho nacpané po nedělním obědě, „to svým povalováním nemohl dotáhnout až na toho prezidenta.“

„Podle posledních výzkumů se ukazuje,“ prohlásil pak Mates jednou, když mu byla předsednictvem spolku, vyčítána malá angažovanost, až lenost, „že určitá zahálčivost může být způsobena genetickou predispozicí. Proto po mně nemůžete chtít, přátelé, abych se ze dne na den od základů změnil a začal víc pracovat.“

„To by mě snad zabilo! Přitom takovým lidem, jako jsem já,“ pokračoval Mates po chvilce odmlčení, „lidstvo vděčí za všechno.“

„Vždyť kdo si myslíte, že zahnal zvěř do ohrad? Byl to zcela jistě lenošný lovec, který se za ní už nechtěl honit stepí. Ale stejný podle vás povaleč vynalezl jho a do káry zapřáhl místo sebe voly nebo vymyslel sedlo, aby se vozil na koni. A podobně tentýž požitkář Daimler, byl zvířecím smradem přiveden k vynálezu automobilu, aby už nemusel čichat koňské koblihy.“

„A dokonce, vážení, jistá studie v *American Journal of Physiology*,” překotil Mates pro něho těžko vyslovitelný název, „jak mě to tady poznačila Mirka, lidské lenošení označila za velice užitečnou aktivitu pro zdraví. Zatímco totiž lenošíme, můžeme šetřit energii pro budoucí úkoly, což jak jistě uznáte, je pro mě, jako pro budoucího prezidenta, více než potřebné.“

„A tady si dovolím připomenout prezidenta Masaryka, vážení,” pokračoval po chvilce odmlčení, když se nadechl a pohledem zkontroloval posluchače, zda ho stále ještě poslouchají, „s jakým předstihem a vážností se on dokázal připravovat na svou budoucí úlohu. Energii prý nabíral především v knajpě u Králů, jak mě o tom před časem vyprávěli rodáci z Chvalčova. Tam totiž Masaryk pravidelně trávil prázdniny.“

Přes všechny uvedené argumenty, však Mates poznal, že u přítomných nenašel pro svá tvrzení dostatečné pochopení, a tak, stejně jako profesor Booth a jeho kolega Roberts, z Missourijské univerzity, aby prokázal vliv genů na stav své lenosti, začal v suterénu veterinární budovy, kde měl v té době svoji kancelář, rozmnožovat krysy, které by vykazovaly výjimečnou predispozici pro extrémní lenost.

Úspěch pokusu se zdál nabíledni, protože chov těchto pro Matesa milých zvířátek se v počátcích výzkumného období dařil. Proto bylo s podivem, že nedokázal experiment úspěšně dokončit a výsledky publikovat, když většina jím chovaných a na lenost již silně prošlechtěných krys zcela nečekaně uhynula.

„Škoda, že chcípaly,” prohlásil zarmoucen, když přišel z práce domů.

„Chcípaly dřív, než jsem je začal testovat. Přitom bylo zřejmé, že vykazovaly desetkrát větší lenost, než jejich vrstevníci.“

„Možná, že dostaly šok,” vložila se do jeho lamentací Mirka, „když jsi jim ukázal šlapací kolotoč, kterým jsi je chtěl trápit.“

„Zcela určitě ale mohly chcípnout hlady, protože jak jsem se dívala, nevypadlo z nich v poslední době ani hovno,“ dodala, aby ho ještě víc ranila.

„S tebou se již o tom bavit nebudu,“ rozčilil se podle očekávání Mates, „protože ty jsi neměla nikdy cit ke zvířatům.“

Přes neúspěch potkaního pokusu, aby uspokojil přání předsednictva, svolal stejně pracovní seminář, na kterém se rozhodl poodhalit tajemství ze života kancelářských krys, jak zněl podtitulek na pozvánce. Snad proto byla účast i z místní akademické obce veterinární školy vysoká. Matesova upřímná slova, doprovázená dobře vypracovanou názornou prezentací na jednotlivých slajdech, však bohužel od začátku vyvolávala nechápavé reakce přítomných, vyjma mladé stážistky Finši Pjang, z Univerzity Chulalongkorn v Bankoku. Ta, protože doposud neovládala pro Thajce tak jednoduchý český jazyk, zřejmě nechápala vůbec nic, protože se jen tak diplomatically usmívala. Až teprve poté, co se dostavila tlumočnice delegovaná z Masarykovy univerzity, začala Finši Pjang nevěřícně kroutit hlavou, protože i ona se nemohla smířit s tím, proč tak chutná zvířátka, jakými krysy bezesporu jsou, mohou být zde v Brně zneužita k nic nepřinášejícím pokusům.

„Takovéto jednání,“ šlo jí hlavou, „musí přeci nutně snižovat jejich význam, kulinářské využití a stravitelnost. To přeci nemůže ona, jako zástupkyně vyspělého šedesátimilionového národa, dovolit.“

Proto znenadání vyskočila a cosi vykřikla v jazyce, který mnohým připadal spíše jako něco mezi zahýkáním osla, nebo špatným zatroubením slona, když jenom slovo krysa se thajsky vysloví jako jakési „nú“. Mates, který ze slov zachytil jenom výraz „pí čuat“, nebo tak nějak, zezelenal, protože si ho vyložil jako

vulgární moravské označení ženského pohlavního orgánu, což si v přechýlené podobě vyložil, jako že je pičus.

Naštěstí pro všechny přítomná tlumočnice vše hned uvedla na pravou míru, když konstatovala, že slečna Finši Pjang pouze poukázala na to, že u nich v Bankoku chutnají krysy i v letošním roce, který je shodou okolností prvním rokem v dvanáctiletém cyklu, tedy rokem krysy, lépe než na Moravu dovážená polská kuřata.

„Nic jiného na světě se krysám nevyrovná! Můj otec jich denně prodá stovky, přičemž kilo stojí až 150 bahtů, “ prohlásila stážistka a následně tlumočnice, aniž by si alespoň jedna z nich všimla, jak se všichni vyděsili. Naopak, na tváři Finši Pjang se rozprostřel blažený úsměv, jak to všechno u nich voní, když se krysy dusí, smaží, nebo grilují.

To už nevydržel jako první emeritní profesor Kočička, který směrem k Matesovi prohlásil:

„Jen naprostý idiot, jako jste vy, pane kolego, může opakovat práci podobných pitomců, jako jsou oba američtí pseudovědci.“

Pak se zvedl a rozvážným krokem, vhodným pro skutečného vzdělance, odešel ze sálu. To však Matesovi nebylo divné, protože, jak si již v životě několikrát všiml, profesori vůbec rádi odcházejí, a to téměř odkudkoliv a kamkoliv. Buď jen tak na cigaretku, hlt z placatky, nebo na konzultaci s kolegou, ale vždy proto, aby se již na přednášku, která je nebavila, nikdy nevrátili. Bohužel pro Matesa, dnešního dne tak učinila záhy i většina ostatních posluchačů, protože jeho poslední slova o tom, že přísným selektivním křížením lze odchovat již v šesté generaci potomstvo, kdy se krysy pohybují ve skutečnosti jako prasata, chodí za lidmi, olizují jim ruce, vesele vrtí ocásky a chrochtají, již nenechaly nikoho na pochybách, že se přednášející zbláznil.

Jediná Finši Pjang, přes všechna dosavadní nedorozumění, protože si chtěla vedle doktorského studia otevřít v Brně stánek thajského občerstvení, setrvala na workshopu v očekávání, že se dozví něco víc o Matesových pokusech, tedy zejména proč krysy tak málo žerou, a přesto přibírají na váze, takže jejich boky a játra budou jistě ve stoprocentní kulinářské kvalitě.

Také Mates, kterého lukrativní obchod s krysím masem (zejména cena jejich masa), i když neznal přesný kurz bahtu vůči koruně, zaujal, setrval v sále a sledoval stážistku jako nadpozemské zjevení.

„Vúa ké khíjao já ón,“ vyklouzlo Finši Pjang jen tak z úst. Naštěstí zde již nebyl nikdo, kdo by její slova přeložil. I znechucená tlumočnice totiž odešla, a tak jakákoliv diskuze byla předem určena k nezdaru.

Toto thajské přísloví, které znamená, že starý vůl si libuje v mladé travici, stážistku napadlo, když sledovala Matesův přiblblý výraz. Na první pohled však bylo zřejmé, že mu tato černovlasá kráska učarovala, aniž by věděl něco víc o dalších tajemstvích a půvabu thajských žen, kterých je prý o milion víc než mužů.

„Khao džajv maj?“

Tedy „rozumíte mi?“, pokusila se Finši Pjang navázat diskuzi. Když však Mates ani teď nereagoval a jen se oduševněle usmíval, na svoji snahu dorozumět se s tímto člověkem naprosto rezignovala a se slovy: „Báj Báj,“ odešla.

K tomuto nepovedenému workshopu je třeba dodat, že jeho rychlé ukončení bylo nakonec dobré zejména pro Matesa, i když si to tehdy nijak nepřipouštěl. Pozdější skandální aféra s polskou koninou prodávanou na českém trhu jako hovězí ho totiž přesvědčila o tom, že náš národ ještě není připraven na konzumaci podobných pochutin, jako je krysí kebab, nebo potkání špíz.

Skandál s koňským masem byl zcela jistě pouze odvarem aféry, která by vznikla, kdyby se proslechlo, že krysí hamburger nabízený na Zelném trhu je deklarován jako jehněčí, skopový, nebo dokonce kuřecí a že masové koule po thajsku z hovězího masa, ozdobené nakrájenou bazalkou nebo mátou, obsahují namleté krysí nožičky.

II. KAPITOLA

Člověk je tvor dvounohý, neopeřený.

Platón

Oškobrh

Mates, vlastním jménem Vít Mikeš, byl pokřtěný po Svatém Vítu, patronu herců, komediantů a epileptiků. Přitom tato patronace se Matesovi, který o tom četl v jednom z předrevolučních čísel Mladého světa, neskutečně zalíbila. Proto byl také na své jméno a svátek, slavený od nepaměti patnáctého června, náležitě hrdý. Stejně jméno Vít totiž nosily i takové osobnosti, jakými byli Vít Dentulín z Turtelštejna, prokurátor a vychovatel, Vít Nejedlý, který byl nejen významným hudebním skladatelem a publicistou, ale také národním hrdinou, a který zahynul při osvobozování republiky v době bojů o Dukelský průsmyk, nebo Vít Fučík, lidmi nazývaný Kudlička, který žil na přelomu osmnáctého a devatenáctého století v jižních Čechách.

Podle některých legend Kudlička na samotě zvané Klus předstihl v oboru letectví takové známé aviatiky, jakými byli Francouzi Montgolfierové, Brazilec Alberto Santos-Dumont, nebo Otto Lilienthal z Pomořanska. Kudličkovi se podařilo všechny zastínit tak, že si sám z dubového dřeva zhotovil křídla, na kterých

se pak vznášel jako kolibřík nad rozlehlým Strpským rybníkem, ležícím na Radomilickém potoce u obce Strpí. Alespoň tak to zaznamenali jeho současníci, kteří ho prý pozorovali z nedaleké Kraví hory, jež se nachází asi jeden kilometr od místa Kudličkových leteckých kousků. Mates, který se ještě za komunistického režimu, o Kudličkovi dočetl ve Výběru časopisu Letectví a kosmonautika, když jako mladý uvažoval o letu na měsíc, byl Kudličkou přímo očarován. Svoje informace pak mnohem později rozšířil, již jako plemenářský konzultant, při jedné smyšlené služební cestě do jižních Čech, ve spisových materiálech Městského muzea ve Vodňanech. Těchto zkušeností chtěl později využít i při nezdařeném zkušebním letu na motorovém rogalu u bývalého kamaráda ze střední školy Žaluda na kopci Holotín u Dalečína.

Mates, jehož kmotrem by podle jeho vystupování mohl být taky klaun, měl rád velké publikum, zejména aplaus posluchačů, který si však bohužel často mylně vykládal jako výraz úcty a obdivu. Onoho dne ale nepochopil, že na improvizované letiště v místě germánskými kmeny pojmenovaném Oškobrnh a ohraničeném skupinou vzrostlých jasanů se zbytky keltského sídla a prudkým srázem, jakých je na Dalecku mnoho, nedorazilo tolik čumilů jen tak samo sebou. Mnoho místních starousedlíků z Dalečína a okolí totiž místo Oškobrnh nazývalo místním dialektem Držkoudrh. Prý proto, že již v dávné minulosti majitel zdejšího panství Znata z Tasova při cestě z vítochovské krčmy omylem zabloudil na toto odlehlé místo, přičemž po pádu z koně, kdy mu noha uvízla v sedlovém třmenu, zde „držkou drh až k řece Švarcavě“. Jaké měl podle dobových pramenů štěstí, že ho tam objevil pasáček krav Matěj Štístko, který ho zakrváceného a polomrtvého uvolnil ze spárů smrti a dopravil na dnes již pustý dalečínský hrad, lze se jen domyslet.

Snad byl název vrchu předznamenáním i samotného Matesova letu, ale jisté je, že o co pomaleji probíhala příprava rogala, zapůjčeného od známého a o co pomaleji se odehrávalo rozcvičování samotného letce, o to rychleji proběhl vlastní let. Mates, v kožené letecké kukle s ochrannými celuloidovými brýlemi (pravděpodobně ještě z druhé světové války) a v otcově montgomeráku, kterému matka říkala kdoví proč bulharák, s rogalem dvakrát poskočil, snad aby se lépe odlepil od země a rozhlédl se. Pak ale podvozkem zachytil za zbytky keltského oppida, prudce se stočil přes lesní školku plnou smrkových sazenic, aby zmizel za hranou příkrého svahu.

Mirka, která tomuto krkolomnému číslu svého manžela doposud mlčky přihlížela a jednu chvíli, kdy letecký motor řval na plné obrátky a příd' rogala se mírně pozvedla, dokonce doufala, že Mates konečně vzlétne, se pojednou zděsila:

„Čapněte ho někdo! Proboha natáhněte záchranné sítě!“ zařvala, a pak se sama vrhla ze svahu do lesního porostu, v očekávání toho nejhoršího.

Zatím Mates, který se nikdy neučil ovládat jakýkoliv letecký stroj, natož tento kostilam, se mylně domníval, že pro leteckého nadšence, za jakého se považoval, bude let na rogalu něco jako skok na trampolíně v pantoflích, urazil o mladý doubek vrtuli motoru, prolétl porostem ostružin, aby skončil v kamenitém potoku u cesty rozervané koly lesních traktorů. Chvíli jen tak zdrčeně seděl, pak se uvolnil z popruhů, z úst si vytáhl drn, vypláchl vyražené zuby, hlínu a jehličí, aby zmateně popadl ulomenou část vrtule a za neustálého úpění vyrazil do neznáma.

K celé historce je nutné dodat, že teprve následujícího dne objevila skupina domorodých lesních dělníků v lesním porostu malé obce Veselí podivně blábolícího mužíka, zahaleného do montgomeráku, s kuklou protkanou větvičkami smrčí, jakoby to

byl úlomek na honu, jak v rukou dřímá jakýsi ohlodaný kyj, který snad kdysi mohl být i motorovou vrtulí. To, že se jedná o inženýra Mikeše z Brna, jak se jim snažil človíček namluvit, všechny pobavilo. Když ho ale snesli do vesnice na improvizovaných nosítkách, v místní hospodě do něho vrazili dvě vodky a tři rummy a když opět ožil a v obluzenosti se začal dovolávat Boží spravedlnosti svou rodnou hantýrkou stejně plynně jako bavič Franta Kocourek, prozřeli.

„Brněnský kalósci nedopustijó, abych tu zakalil,“ právě provolával, až jim z toho všem řinčelo v uších, když do hospody vstoupil předseda místních socdemáků Kozáček.

„Bacha je to kalouskovec!“ zařval předseda, když si slovo „kalósci“, které v hantecu znamená mladíci, nebo kluci, špatně vyložil jako kalousci, tedy členové KDU – ČSL. A s těmi tady sociální demokraté přece vždycky zatočili.

Mela, která se pak rozpoutala, mohla skončit nedobře, kdyby do lokálu náhle nevstoupila Mirka, která i zde hledala svého mazlíčka, jak mu taky někdy říkala. V nastalém tichu, které bylo přerušováno jen občasným zachroptěním téměř již vyhaslého Matesa, si ale všichni pomalu začali uvědomovat trapnost a tíživost situace.

Vše ale vyřešil Mates, který když pookřál a nadechl se, těžkým hlasem prohlásil:

„Když jsme ještě byli chudí s dědečkem a neměli ani kotel, nikdy by mě nenapadlo, že přežiju totální leteckou katastrofu, abych byl následně lynčován. Mirko, jedeme do Brna!“

Po tomto krátkém odbočení je však třeba se vrátit k Matesově jménu Vít, které tak miloval. Jak to musí být krásné, říkával si, když se dočetl, že po Vítu Nejedlém bylo u nás pojmenováno několik ulic, jeden armádní umělecký sbor a vojenská hudební škola v Roudnici, ba i celé panelové sídliště v Chrudimi.

„Armádní umělecký sbor Víta Nejedlého. No na to musel být ten soudruh Nejedlý pyšný, co říkáš maminko?“ promlouval Mates často k Mirce.

Když si pak i o Kudličkovi dohledal několik nových záznamů v archívech mimo Vodňany, byl nadšen. Číst tak o sobě na Karlově univerzitě, nebo aby se tak o něm učili děti v dějepisu a o jeho díle vedli vážné disputace mezi profesory. To byl teď Matesův čím dál větší sen. Dokonce se mu zdálo označení tatíček Mikeš stejně vzletné, jako tatíček Masaryk, nebo Otec Turků vyhlášený Atatürk. Že po něm bude pojmenována ulice nebo nádraží, o tom byl Mates skálopevně přesvědčen, a tak proto, aby si to lépe představil, ve volných chvílích, kterých měl díky svému zahálčivému životu a společenskému postavení dostatek, často psával svoje jméno na čtvrtku papíru, aby ho pak ještě obtáhl dvojitým rámečkem pro zvýraznění důležitosti, jak to viděl na starých tabulkách uličních brněnských nároží.

Jak mu to znělo libozvučně:

„Ulice Víta Mikeše,“ nebo dokonce „Mikešovo letiště, Brno Tuřany“.

Toto se mu obzvláště líbilo, i když by se leckomu mohlo zdát, že to nezní tak vznešeně, jako například Paris Charles de Gaulle International Airport, nebo John Fitzgerald Kennedy International Airport. Proto byl také rád, když zajížděli k Mirčině tetce do Mnichova, kam ona v květnu 1979 emigrovala, protože se jako laborantka v opilosti řízla o zkumavku, dostala hepatitidu a v Československu jí prý jako pijačce hrozila cirhóza. Zde se pak většinou Mates nudil, a tak navštěvoval místní letiště, kde sledoval všechny odlety a přiletý letadel a jejich manévrování na parkovacích plochách. Vždycky si potom sedl na venkovní lavičku, aby dobře viděl na název letiště nad hlavním vchodem, a snil.

„Flughafen Franz Josef Strauß München,“ stálo na informační tabuli.

Pak zavřel oči a myslí mu běžel zcela jiný nápis:

„Vit Mikes International Airport.“

Rodiče

Mates pocházel z Brna, kde se v listopadu 1954 narodil jako jedináček v rodině právníka Jakuba Mikeše, rodem čtvrtého synka sedláka z Újezda. I když byl Matesův otec vesničan každým coulem a přes svůj selský původ i proletář, v době totalitního režimu doplatil na svůj sňatek s dcerou z buržoazní velkouzenářské rodiny, kterou byla Matesova matka. Přes všechny životní překážky to ale přesto dotáhl až na vedoucího právního oddělení Jihomoravského průmyslu masného a vzorného pracovníka oboru. V tomto podniku, který sídlil v několikapatrové značně ošumělé budově na Masné ulici, se pak snažil naplňovat cíle jednotlivých socialistických pětiletok, ve stylu sloganu „roztočit kola výroby“.

Každý jiný syn by byl na otce, uznávaného odborníka v obchodním právu, přinejmenším pyšný. Mates ale takový nebyl a nepomohlo, že mu sečtělý otec často citoval Freuda a snažil se, aby on, jeho syn, ocenil jeho otcovskou autoritu a identifikoval se s ní. Ať se však starý Mikeš snažil, jak mohl, synovu lásku a jeho uznání nikdy nezískal. Dokonce se mu po čase zdálo, že čím více Matesa chrání před různými pocity zklamání, tím více kolem něho utváří obal, byť příjemného, ale zcela nereálného světa.

„Asi jsem se příliš snažil, aby byl Vítek všude první, měl úspěch a nemusel se ohlížet na nikoho jiného, než na sebe,“ stěžoval si později starý Mikeš manželce, která na syna nedala dopustit. Až

teprve tehdy pochopil, že to bylo vzhledem k Matesovým reálných schopnostem, ale i špatně se utvářejícímu morálnímu profilu, naprosto nemožné.

Sám Mates později poodhalil svůj vztah k otci, když svému spolužákovi Puchejřovi prozradil:

„Ty vole, já chápu, že fotr je taky jen člověk, a že má své problémy v rachotě a s matkou. Měl by ale pochopit, že si přinesl různé nešvary od nich z venkova a tak nemůže mě, dnes již městského intelektuála, pochopit.“

„Kdyby alespoň chlastal, anebo měl nějakou borku,“ pokračoval po chvíli, „ale na tu by mu matka přišla.“

„Něco bych tak na něho měl a mohl bych rozhodněji vzdorovat. Já tu však kurva nejsem od toho, abych stále jen snášel jeho věčnou šikanu.“

V době dospívání tak na Matesa měl čím dál větší vliv děda Adolf. Děda z matčiny strany, který pocházel ze zámožné podnikatelské rodiny, jež vlastnila dnes již zaniklé a asanované velkouzenářství v Králově Poli. Tato rodinná firma, založená v roce 1878, původně podnikala pouze v oblasti prodeje masa, sádla a lojových škvarků. V období první světové války však šmelinou a dodávkami pro rakouskou vojenskou mašinerii, především do vojenského zásobovacího skladiště v Brně, výrazně zbohatla a postupně své podnikání rozšířila i o uzeniny. Přejmenování celého podniku na uzenářství pak již bylo pouze vyústěním tohoto vývoje.

Adolf Duřt, jak se děda jmenoval celým svým jménem, byl nejen schopný uzenář, ale také zdatný podnikatel, který již jako mladík pochopil, jakou váhu mají kontakty, peníze a moc.

„Patričné postavení, to je prostě něco, bez čeho se my Duřtové nemůžeme nikdy obejít,“ říkával děda často Matesovu otci, když mu vyčítal, že se v poválečném marasmu nedokázal postavit na

vlastní nohy a přinést rodině více peněz, větší vliv a uznání, než jako obyčejný kancelářský mazal.

„Je to něco,“ pokračoval, „co už můj otec považoval za základ budoucnosti naší velkouzenářské rodiny a co asi ty, jako obyčejný venkovský kósek z Újezda, nikdy nevstřebáš.“

Přitom na slovo „venkovský kósek“ vždy vložil zvláštní důraz, aby byl zcela zřejmý rozdíl mezi ním, tedy bývalým byznysmenem, a otcem, jako pouhým, byť velice schopným právníkem. Vlivem této výchovy tak i Mates velice záhy pochopil sílu a moc peněz, k jejichž získání byl pak ochoten použít každého prostředku. Nebylo proto divu, že ho později tolik ovládla povýšená tupost a arogance zbohatlíků, kteří, zejména po sametové revoluci, ovládli republiku jak římsští kolonizátoři Gálii. Shodou okolností i Bismarckovo vyznání, že „nikdy nelže tolik jako před volbami, během války a po honu“, které tehdy četl Mates v jakési encyklopedii, ho natolik zaujalo, že se rozhodl se jím v budoucnu řídit.

Děda Adolf

Děda Adolf se vždy snažil svoje uzenářství příslušně propagovat. Tak tomu bylo například i při odhalení sochy rakouského a uherského krále Františka Josefa I., kterou vytvořil Duřtův přítel sochař Fabiánek. Odhalení této sochy, které se uskutečnilo v roce 1916 v blízkosti Chodské ulice, mezi vojenskými baráky kasáren a nedaleko vojenské C. K. záložní nemocnice, se proto jako správný obchodník rozhodl využít, protože akce byla pro Brňáky o to významnější, že to bylo v den císařových osmdesátých šestých narozenin. Děda, který byl hrdý

na sochařovo dílo, ale také na to, že mu byla svěřena následná trachtace pro vysoké světské a duchovní hodnostáře monarchie, toho dne štěstím jenom zářil.

Jeho sebevědomí ještě více stoupl poté, co mu osobně poděkoval jeden z hlavních organizátorů oslavy šéflékař nemocnice Maďar doktor Palik, který v té době zastával jako óbrštlajtnant funkci velitele. Přitom se dědy Duřta optal, zda si může denně posílat svého offiziersdienera, aby mu přinesl čerstvou Duřtovu sviňskou klobásku k gabelfrühstücku. Děda samozřejmě souhlasil, a tak se brzo stalo nepsaným pravidlem, že každé ráno v osm hodin dorazil do masného krámu Duřtova uzenářství offiziersdiener Kertész s našitou červenou páskou na rukávu, který jako sirotek s maďarským původem byl přímo předurčen dělat tohoto kuchyňského burše. Že za tyto spěšné dodávky Kertész ani Palik samozřejmě neplatili, dědovi příliš nevadilo, protože týdenní objednávky pro C. K. záložní nemocnici se díky těmto mimořádným a spěšným dodávkám nebývale rychle zvyšovaly, stejně jako se zvyšovaly i ceny dodávaných uzenářských výrobků.

Během následující válečné doby, však bohužel nastal ve frontových událostech zvrát, ke kterému přispěla i smrt císaře Františka Josefa, na kterou pak navazovalo několik dalších pro monarchii smrtících událostí. Všechny pak završilo podepsání válečného příměří o dva roky později, tedy v roce 1918, na jehož základě skončila jak světová válka, tak i dodávky uzenin pro C. K. záložní nemocnici a óbrštlajtnanta Palika, který se do té doby neuchlastal a byl tudíž odvelen neznámo kam.

I když vznik samostatného Československa Adolf Duřt, jako veliký zastánce rakousko-uherského zřízení, zpočátku odmítal přijmout, jeho včasné „převlečení kabátu“ a přechod na druhou stranu barikády, kterou bylo národně-osvobozené hnutí,

včetně navázání přátelského vztahu s Karlem Vaňkem, prvním českým starostou Brna a členem sociálně demokratické strany, mu umožnilo uzენářství nejen udržet, ale tak jak to bývá, ještě více rozvinout. A když se mu dokonce podařilo protlačit svoje uzენiny na slavnost, která se konala v září 1921 v reprezentačních prostorách Zemské správy politické v Brně, při příležitosti návštevky prezidenta Masaryka, ale i poté, co se stal členem Brněnské měšřanské štrelecké společnosti, mohl svoji firmu přejmenovat na Duřtovo velkouzenářství. Tak se firma nazývala po celé období První republiky.

Nejen pro štreleckou společnost, která pod vedením Edmunda Rosenberga patřila v té době k neznámějším brněnským německým spolčkům, ale i pro další společnosti a politické spolky se staly uzენiny z Duřtova velkouzenářství velice příjemným zpestřením různých dýchánek, zahradních slavností a štreleckých soutěží. Na stálé štrelnici, která se v té době nacházela v Pisárkách, byla dokonce hned vedle restaurace vyvěšena bohatě zdobená informační tabule se sloganem: „Duřtův klobás, je tu pro Vás,“ a mezi polní mistrovský terč nazvaný „Vlast“ a čestný terč „Brno“ byla umístěna další tabule s nápisem: „Terč zasáhneš do jista, s uzენinou od Duřta.“ Obě dvě cedule tam dal vyvěsit Matesův děda, a to zcela záměrně jako reklamu na vyhlášené výrobky svého podniku.

Bohužel zkušenosti s „převlékáním kabátu“ se již dědovi nepodařilo zúročit ve válce druhé, i když k válečnému zvýšení obratu mu pomohlo, že svoje jméno Adolf Vuřt záhy po okupaci na vývěsním štítě firmy nechal přemalovat na poněmčené a k nově panujícím Němcům loajální Adolf Durst a dále také to, že toto jméno nechal na základě tehdy platného všeobecného oběžníku SS-Obergruppenführera Martina Bormanna provést v novém typu písma, zvaném antikva.

Světovou válku Durstova rodina dobře přežila i díky kontaktům získaným při zábavné střelbě nazývané „ku ptáku“, kterou každoročně německý střelecký spolek i během války pořádal. Adolf Durst tak mohl dodávat své výrobky také do budovy právnické fakulty na tehdejší Eichhorner StraÙe 70, dnešní Veverí ulici, kde sídlila německá Geheime Staatspolize. Tyto aktivity poskytovaly Durstovu velkouzenářství v době války zcela mimořádné výhody, jakými bylo například zabezpečení větší dávky surovin a pohonných hmot pro rozvážky uzenin nebo omezení služby zaměstnanců a rodinných příslušníků v civilní protiletectvé obraně. Současně se však staly značným trnem v očích ostatních obyvatel Königfeldu, jak se za války Královo Pole nazývalo. Podle dědy se však jednalo o několik přihlouplých, nic nechápajících a k Němcům neloajálních přivandrovalců, kteří nedokázali vstřebat zcela zřejmé výhody Hitlerovy Třetí říše a Protektorátu Böhmen und Mähren.

Na námitky známých děda vždy odpovídal, že svým angažováním se v protektorátním systému vytváří pro svoje velkouzenářství „životní prostor“, jakési lebensraum, jak se nazývala stejně pojmenovaná doktrína NSDAP, která měla ospravedlnit německé nároky na území ve východní Evropě a byla základem pro Hitlerovo Drang nach Osten. A skutečně, Durstovo velkouzenářství v té době procházelo fází svého obrovského rozvoje, podobně jako brněnská Zbrojovka, která byla v té době pro válečné Německo významným zdrojem zbraní a ve které brněnští dělníci až do poslední chvíle vyráběli tolik potřebné prostředky pro nikdy nehynoucí Drittes Reich, tedy Třetí říši.

Osudovou chybou Adolfa Dursta, vlastně dědy Duřta, však bylo, že zavčas neodhadl obrat ve válečných poměrech, nestihl včas zpět přemalovat vývěsní štít a dostatečně rychle „převléci kabát“, natož přidat se na stranu vítězů. Dokonce zašel tak daleko, že

když mu bylo nabídnuto uspořádat okázalé pohoštění pro ruského osvoboditele Brna, kterým byla armáda maršála Rodiona Jakovleviče Malinovského, odmítl toto s odůvodněním, že pro ruského mužíka je jeho buřtů škoda. Děda Adolf stále ještě nechápal, že porážka Německa je definitivní. Aby věci napravil, navštívil vojáky rumunské královské armády, kteří teď po svém překabátění na konci války, byli začleněni do druhého ukrajinského frontu sovětských vojsk, když před tím, a to až do srpna 1944 bojovali v rámci německých vojsk Skupiny armád Severní Ukrajina generálplukovníka Harpa.

Vojáci, stojící kolem ohně, na němž se dělal gratar, právě zpívali jednu s rumunských starobyklých balad.

„Pe-un picior de plai
Pe o gură de rai,
Iată vin în cale,
Se cobor la vale
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei...“

Což ve volném překladu znamená něco jako:

„Na úpatí svahu, u rajského prahu, sestupují dolů, ženou do údolu, svoje stáda ovcí, tři švarní mládenci“.

„Zdravím“, provolal děda k nejbližšímu vojínovi, který právě hřebelcoval svého hucula, se kterým za posledních několik let prošel téměř celou východní Evropu. Přitom ho pozdravil tak, jak byl zvyklý zdravit Němce při rozvážení uzenin.

„Bună,“ odpověděl zamračeně vojín, kterému se dědův pozdrav vůbec nelíbil.

„Doriti sa?“ otázal se voják.

„Tak ty takto?“

Rozčílil se děda, který si myslel, že ho voják posílá do řiti. Neznaje rumunštiny totiž nepochopil, že ve skutečnosti ho zdraví a ptá se, co chce.

„Tak to vám dám hovno, kamarádi,“ rozčílil se, pak se otočil jak na obrtlíku a chystal se odejít. Přitom ale uslyšel, jak cvakl závěr samopalu, což ho přimělo zastavit.

„Ještě zde přijdu o život,“ procedil mezi zuby.

Přitom si vůbec neuvědomil, že vyřčené české slovo kamarádi, si voják přeložil jako criminalii, což v rumunštině znamená zločinci. Zde je nutné dodat, že vojákovi se nelze divit, protože všady, kde se Rumuni objevili, byli považováni za zloděje. Ale jak také jinak, když i samotný název plemene huculského koně, kterého voják česal, vzniklo z rumunského „hoc“, což znamená loupežník a „ul“, což je obdoba německého členu „der“, který rumunština přiřazuje k příslušnému slovu jako koncovku.

I když se zdálo, že vše se příchodem brigádního generála Constantina Iordăchescu vyjasní, nestalo se tak, protože děda mezi tím zjistil, že na gratar vojáci zabili ovce z Židlochovického velkostatku, zakoupené před nedávnem pro potřeby Duřtova velkouzenářství. Nebylo proto divu, že se mezi nimi již déle nezdržoval a pod ostřížím pohledem ostřelovače odešel. Nenávist k Rumunům a všemu rumunskému ho pak pohltila natolik, že když si zeť Mikeš později koupil krásné a moderní auto značky Dacia, vyrobené v rumunském Colibasi, nikdy do něho nenasedl a ani přesvědčování o tom, že je vyrobeno z francouzských dílů a ve francouzské automobilové licenci, ho k tomu nepřimělo.

Dědova špatná poválečná rozhodnutí, jak se později ukázalo, byla skutečně velkou chybou, protože obyčejní lidé ještě nezapomněli, že zcela jinak se choval při zabírání Brna německou pátou armádní skupinou generála Lista v březnu 1939, kdy vojáky nejen oslovil svou plynou němčinou s bavorským přízvukem, ale

také je bohatě pohostil. Když si svoji chybu uvědomil a chtěl svými uzeninami počastovat alespoň účastníky prvního lidového koncertu, který se v Brně konal těsně po osvobození v květnu čtyřicátého pátého roku, byl přítomnými účastníky doslova zneuctěn. Vůbec totiž nepochopil důvody tehdejšího lidového rusofilství, které se opíralo především o euforii obyvatel z osvobození Brna sovětským Ruskem a naprosto podcenil i mocenský vliv Stalina na český region.

Toto vše se samozřejmě rodině velkouzenáře Duřta nevyplatilo, protože na jeho podnik byla uvalena státní správa a příslušníci rodiny byli za kolaboraci s Němci perzekuováni a nakonec i nuceni pracovat v různých znárodněných podnicích. Tím autorita rodu silně poklesla a rodina značně zchudla.

Proto také Mates jako dospělý často používal svoje oblíbené rčení:

„Když jsme byli ještě chudí s dědečkem a neměli ani kotel,“ které doplňoval různými ponaučeními a doplňky, aby otevřel posluchačům oči světlu jenom jeho a jeho pravdy.

Země živitelka

Tato věta, která byla Matesem myšlena vážně, bohužel vlivem jeho stále více se zakulacující postavy, ale i díky prohlubování charakterových vlastností, mezi které patřila především chamtivost a požívačnost, vyvolávala spíše úsměv publika. Bylo to také proto, že Matesem pokládáný akcent na špatnou ekonomickou stránku své minulosti, větu používal v dobách, kdy vzhledem k jeho vysokým příjmům, tomu mohl jen málokdo uvěřit. Matesovou chybou totiž také bylo, že svoji okřídlenou větu

používal i ve zcela nevhodných případech, jak se tomu například stalo na mezinárodní odborné konferenci, která se konala při příležitosti celostátní výstavy „Země živitelka“.

Mates se zde v Českých Budějovicích jako zástupce Krajské racionalizační brigády rozhodl přednést příspěvek, který by monitoroval úspěchy socialistického zemědělství na příkladu žen budovatelek a jejich koz. Nedávno před tím ho totiž zaujal článek v Rudém právu o ženách budovatelkách, které se nebojí vzít do ruky krumpáč a jít kopat vodovodní přípojku. Domníval se totiž, že na příkladu těchto zvířat může nejlépe demonstrovat emancipační koncept žen, jako jedno z nejoriginálnějších dogmat komunistické ideologie, při výstavbě rovnoprávné společnosti. Podle sečtělého Matesa to byli totiž právě Marx a Lenin, kteří prosazovali systém, ve kterém muž a žena sdílejí zcela rovnocenné postavení. Navíc když byl v pětáosmdesátém roce na moskevské stáži, dozvěděl se, že emancipace zde již pokročila tak daleko, že ženy mají téměř stejně volný přístup k vodce jako muži. Jako příklad sovětští soudruzi uváděli, že komunistická revolucionářka Šura Kollontajová, která byla za Leninovy vlády dokonce první ženskou diplomatkou na světě, byla až do své smrti velkou propagátorkou volného sexu, což v praxi plně uplatňovala, zejména mezi Eskymáky v Norsku, kde jako velvyslankyně působila. Když pak Mates psal na základě všech svých znalostí příspěvek, vzpomněl si i na to, jak za jeho dětství byly kozy znakem chudoby, protože ženská která neměla kozy, byla vesnický ubožák.

A právě proto po dlouhé a zralé úvaze zahájil svoji řeč malou úklonou na stranu ministra a slovy:

„Vážený soudruhu ministře, soudružky, soudruzi a zahraniční hosté. Když jsme ještě byli chudí s dědečkem, nikdy by mě nenapadlo, že zde budu mluvit o významu koz pro naši společnost.“

Z úvodní věty, ze které nebylo přítomným posluchačům zcela zřejmé, jaké kozy má na mysli, tedy zda bude opěvovat krásu našich naducaných slovanských žen, nebo zda bude hovořit o malých hospodářských zvířatech, ve smyslu všeobecně známého sloganu, „když se kozy prskají, ocasama mrskaají“, zavládlo na konferenci hrobové ticho.

„Za dobu mé profesní kariéry, soudružky a soudruzi,“ pokračoval dále Mates, pak si ale odkašlal a pohládl se po prsou, aby uklidnil svoje v té době nachlazené průdušky, „prošlo těmato rukama bezpočet zvířat.“

Přitom zvedl svoje ruce - chlupaté, poněkud tučné, přesto však pěstěné jako ruce prostitutky. Přitom si nestačil všimnout, že účastníci konference procitli z letargie, ve které se nacházeli po včerejším pijáckém večírku a po posledních Matesových slovech hleděli na něho jako schwarzwaldská koza po porodu, očekávaje, že začne odříkávat jména svých konkubín.

„Včera jsem se ale přesvědčil,“ chtěl dále pokračovat již trochu z míry vyvedený Mates. Do řeči mu však skočil známý pijan, veterinární expert doktor Čumák, protože se probral ze svého opileckého snu a spatřil naproti sedící chovatelku Zemanovou, s pěkně vypracovaným, téměř Afroditiným poprsím.

„Včera jsem se přesvědčil,“ zopakoval poslední Matesovu větu, „že největší kozy má Andula.“

Přitom se několikrát oblízl a z huby mu začaly vytékat nazelenalé sliny, značně připomínající směs pивní pěny a pepermintky - nápojů, které popíjel s některými dalšími kumpány i soudruhem ministrem v noci jako o závod. Na jejich obhajobu je ale třeba dodat, že do půlnoci to byly nápoje pouze v čistě nemíchané podobě. Bohužel, po půlnoci se všechno vlivem přítomnosti několika zástupců státní veterinární správy zvrhlo ve „Vodníkovo sperma“, a proto úspěchem bylo, že přítomní již seděli

v sále. Řečnický vstup Čumáka už ale většina účastníků nevydržela a v davu propukl nevýslovný jekot, přičemž většina posluchačů očima pátrala v prostoru a hledala zmíněnou Andulu, která by nejraději jako rozlícená lvice doktora rozsápala.

Diskuze by zřejmě opět nabrala ten správný směr, kdyby Čumákův výrok nedoplnil starý chlípník Vlach, veterinární doktor, který chodil po zvířecích pacientech jako vůl po pastvině, aby všude roznášel humor a dobrou náladu. Když dlouze potáhl ze svého dobře nakouřeného viržinka, zahleděl se táhle na zmíněnou chovatelku a rezolutně konstatoval:

„Tak pánové, já se domnívám, že podle Tannerovy stupnice má tady Andulka bezesporu pětky, protože prsní dvorce jsou zřetelně hyperpigmentované a bradavky silně erektilní.“

I v tuto chvíli by však bylo možné diskusi vrátit opět tam, kde ji chtěl Mates mít, ale znenadání se ozvala ještě stále silně podnapilá, a proto nic nechápající, členka pětičlenné nitranské delegace, inženýrka Marika Tóthová, která byla přesvědčená, že se stále ještě nachází na mezinárodní konferenci o kozách a rezolutně prohlásila:

„To ja na svých kozách súdruzi, som spozorovala taký hmyz, možno blchy, či co to bolo.“

To co následovalo po této větě pěkně rostlé, útlé a snědě zabarvené inženýrky, nemohlo již nikoho nechat na pochybách, že se Matesova přednáška nadobro zvrhla. Někteří tlumočníci, kteří doprovázeli zahraniční účastníky, v nastalém chaosu už nestačili překládat nic nebo téměř nic, zejména pak pijáky provolávané, odborně málo známé termíny, jakými byly prčíška, bembeřice, nebo čofky. Nemohli tedy tlumočit ani kýmsi vyřčenou větu k profesorce Kopaczové z Krakova, která již nechápala, o čem vlastně ta konference je, a tak se jen tak diplomaticky usmívala, že se „směje, jako když koza chčije na plech.“

Toto přirovnání vyvolalo další mohutné výbuchy smíchu, takže přes Matesův rezoltní nesouhlas a smutný pohled pana ministra byla celá konference předčasně, i když taktně, ale zcela rezoltně ukončena.

„Vy jste sebevrah, Mikeši,“ řekl mu později ředitel plemenářského podniku, který byl Matesovým přímým nadřízeným.

„Uvědomujete si, co jste způsobil? Kdybych byl věřící, kolego, tak půjdu do kostela na mši svatou a budu se za vás modlit. Máte ale i tak štěstí, neodvolám vás z funkce, jak to požadoval soudruh ministr, protože co bych pak s vámi dělal! Ale snažně vás žádám, už žádné průšvihy.“

Naštěstí pro Matesa však zanedlouho přišla sametová revoluce a tento ředitel Mákl, byl Matesem, jako představitelem místního Občanského fóra, z funkce málem odvolán. V praxi se tak příkladně ukázalo, že pro jakýkoliv podnikový systém je nebezpečný ten, kdo chce zaujmout místo někoho jiného, ale také ten, nad kým nemá nikdo žádný dohled. A Mates právě takovým mužem byl, protože už ze své narcistické povahy a zahleděnosti se do sebe, jakoukoliv moc nad sebou neuznával. V období porevolučních čistek toto nebylo nic mimořádného, protože každá, i sametová, revoluce si žádá oběti, aby spravedlnosti bylo učiněno zadost.

Tot' maladec

Pokud se však vrátíme zpátky k situaci rodiny Adolfa Duřta po druhé světové válce, je nutné uvést, že ta byla ještě horší, než se na první pohled zdálo. Všechny válečné úspory, které se rodině

podářilo nahospodařit, znehodnotila komunistická měnová reforma a rodina tak zůstala téměř bez prostředků. Možná že se tehdejší vládě lidu podářilo nastolit měnovou a cenovou stabilitu, avšak pro většinu obyvatel Československa i pro velkouzenáře Duřta to byla katastrofa.

Z existenčních důvodů se proto děda Duřt, naštěstí ještě těsně před měnovou reformou v roce 1953, rozhodl prodat svého miláčka, luxusní Tatra T87, ve které za války objížděl zákazníky, aby inkasoval tržby a která mu ze všeho majetku ještě zbyla ukrytá v garáži pod plachtou. Přitom ho potěšilo, že v období poválečného srabu, kdy některý majetek ztrácel hodnotu, za ni dostal celkem hezký balík československých korun. Věc však nedomyslel, vlastně ani domyslet nemohl, protože o reformě tak jako většina obyvatel nevěděl. Utržené peníze zastlal doma do kanape pro pozdější potřebu. Tato neohlášená reforma mu je ze dne na den znehodnotila pouze na několik porcí guláše v hospodě U Tří kohoutů pod Zelným trhem, kam spíš tak rád chodíval.

Určité naděje potom děda vkládal do změny politických poměrů v Rusku, především po nástupu Chruščova, zejména když odsoudil Stalinův kult osobnosti. Když se pak již jako předseda rady ministrů a první tajemník komunistické strany vydal do Ameriky, všem sousedům rozčileně vykládal:

„Už je to jisté, Rusko přejde na kapitalismus, kamarádi, a ti naši osamělí komunisti se jeho diktátu budou muset přizpůsobit.“

„Nu što, Chruščov, toť maladěc,“ dodal na půl rusky.

Tyto naděje se však nenaplnily, protože Nikita Sergejevič jako bývalý političeskij rukavoditel setrval na bázi marxismu-leninismu. I když se v Americe naučil pěstovat kukuřici a na chvíli dokonce přešel z vodky na whisky, kterou z kukuřice Američané na jeho počest destilovali, jakmile se znovu objevil v Moskvě, bylo

všechno zase jinak. Teprve tehdy děda Duřt pochopil, že změny sovětského, ani našeho režimu se nedožije a na všechno rezignoval. Z jeho duše se vytratila veškerá naděje a opanovala ho pouze zlost ze zrady spáchané podle něho na něm a národu.

Když toto svoje duševní rozpoložení jednou okomentoval slovy básníka Halase z jeho sbírky Torzo naděje: „zvoní, zvoní zrady zvon, zrady zvon,“ bylo jasné, že je s ním konec.

V tomto období nejistot a hmotného nedostatku tedy Mates vyrůstal, vychováván převážně věřící matkou (otec byl naprosto jiného smýšlení) a dědou, ke stáří již zcela popleteným, který na dvorku míchal svoje pilinové klobásy a snažil se je prodat kolemjdoucím. A i když se po otcově profesním vzestupu poměry rodiny podstatně zlepšily, mladý Mates, snad vlivem dědy, zanevřel na všechny obyčejné lidi. Začal si vybírat kamarády pouze z rodin, které v té době něco znamenaly.

Chci být prezidentem

Když děda jednoho dne zemřel, Matesovi se zdálo, jako by se uzavřela celá jedna kapitola jeho života. Na dědu si sice později občas vzpomenu, ale když si začal jako dospělý vybavovat jeho názory, které se mu vryly do paměti, nabýval přesvědčení, že děda byl až příliš velký radikál, který vyžadoval rychlá a jednoduchá řešení, a proto nebylo divu, že se často mýlil. Mates, jako sebevědomý požitkář a vyčůraný lenoch, který byl vždycky daleko od místa, kde by musel přiložit ruku k dílu, nebo něco rozhodnout, nemohl přeci uznávat stejné hodnoty, jako prvorepublikový kapitalista.

To všechno mělo svůj počátek v Matesově dospívání, kdy školu nesnášel a chodil do ní pouze s velkým odporem. Samotný školní rozvrh, který mu otec vždy prvního září zavěsil nad postel, školní zvonění a domácí úkoly, prostě všechno, co dělá školu školou, ho nevýslovně vydražďovalo. Postupem času začal mít konflikty s učiteli. Čím víc se uzavíral do svého světa, dostával se mimo realitu, kdy učitelem vytržený ze svého snu jak zub moudrosti z dásně jen pitomě zíral na spolužáky. Bože, jak tyto chvíle nesnášel a jak toužil po tom, aby všem kolem ukázal svoji nadřazenost, podobně jako to dělal vlkodlak nad Überwaldem.

Proto když uplynula léta základní školy, otec i matka si začali klást stejnou otázku:

„Co bude dál? Co uděláme s naším synem?“

Vše vyvrcholilo jednoho dne, kdy se čas rozhodnutí nachýlil a starý Mikeš se obrátil na matku se slovy:

„Tak co maminko? Jak s ním tedy naložíme?“

Matesovi výsledky ve škole byly totiž přes všechnu matčinu snahu a otcovo přimlouvání se u učitelů stále nevalné.

„A co bys chtěl dělat ty, Vítěnko?“ převedla matka, otázku na svého mazlíčka.

Mates, který si právě prohlížel nové číslo Pionýra, časopisu, ve kterém v té době vycházel komiks Vládce mořských hlubin, se dlouze zamyslel, aby pak pravděpodobně pod dojmem komiksového hrdiny strojníka Pavla vyhrkl:

„Chtěl bych být prezidentem.“

„Přeci nebudu dřít jako vy dva,“ pokračoval.

„Stávat v pět jako ty, otče, spěchat na šalinu a domů se vracet večer, utahaný a otrávený, nebo jen vařit, prát a žehlit jako ty, mámo. To pochopte, že mě to nebere.“

„Takže tebe to ještě nepřešlo?“ rozohnil se otec, který to od něho již několikrát slyšel.

„Být prezidentem. Takový blbý hefty. Vzpomeň si na Háchu, který zemřel na Pankráci, nebo na Gottwalda, který se pod tlakem Moskvy uchlastal. A to už radši ani nevzpomínám na Kennedyho, kterého před šesti lety zavraždili Amíci v tom Dallasu.“

„To opravdu chceš? Po tom toužíš? Myslel jsem si, že z takových volovin jsi už nadobro vyrostl,“ pokračoval otec.

„Opravdu nechápu, o co ti jde. To už by snad bylo lepší, kdybys chtěl být kuchařem, jako Karel Laušů od nás z podniku, protože ten se může alespoň zadarmo najíst. Ty se ale musíš ještě moc a moc učit, holenu. Non schoale sed vitae discimus,“ dodal starý Mikeš citát Seneci, který v překladu znamená, že se neučíme pro školu, ale pro život.

Mates, který byl otcovým postojem vyveden z míry, chvíli mlčel, ale pak vztekle prohlásil:

„Co potřebuju k životu, jsem se naučil už na základce a v další škole se už otravovat nebudu.“

„A jak si to představuješ, Einsteine?“ kontroval otec.

„Ty prostě dál do školy chodit budeš! Protože jak říkají latiníci - discas oportet, quamdiu est, quo nescias - což v překladu znamená, že učit se budeš tak dlouho, pokud bude trvat tvoje neznalost.“

Mates, jakmile slyšel, že do školy prostě dál chodit bude, víc nevydržel a aniž by vyslechl konec otcových slov, práskl dveřmi a vyrazil ven. Nebude přeci poslouchat takovéto bludy, když čtvrté přikázání, jak znal z výuky katechismu, vybízí otce, aby nedráždili své děti ke vzdoru.

„Na střední školu se kvůli svému buržoaznímu původu nedostaneš!“ lamentoval otec Mikeš, aniž by vzal v úvahu Matesův špatný školní průměr.

„Ale kam tě dát do učení?“ přemýšlel otec dál nahlas, aniž by zaregistroval náhlý synův odchod.

„Jen ho proboha nenut' jít někam, kde by musel taky fachčit, chudák!“ prosila otce matka, která odcházela do kuchyně udělat večeři.

„Nejlepší pro tebe bude nějaké to praktické učiliště,“ rozhodl se nakonec otec.

„To tě alespoň naučí něco faktického, a když se budeš snažit tak jako já, jako dělnický kádr se později na nějakou střední školu jistě dostaneš,“ zakončil rozhovor, aniž by si všiml, že ho už nikdo neposlouchá.

Druhý den pak přinesl z práce seznam učilišť, ve kterém měl zakroužkovány možnosti s denním dojížděním z Brna a s celodenní vydatnou stravou, na což jako bývalý selský synek kladl zvláštní důraz. Jak však bylo při prvním pohledu na seznam zřejmé, nejvíce ho zaujalo odborné učiliště Továrny obráběcích strojů Kuřim, které v letáčku uvádělo, že vychovává žáky v duchu takového vědeckého světového názoru, kdy je odstraněno vykořisťování člověka člověkem a kdy jsou rozvoj a zájmy každého učně v souladu s rozkvětem a zájmy celé naší socialistické společnosti. Potom následoval výčet dalších výchovných postupů a metod, které se v učilišti uplatňují. Z těch si starý Mikeš podtrhl ještě větu týkající se pozitivního vztahu k práci.

To, že učiliště naučí studenta pracovat jako dělníka a myslet jako filozofa, a to v souladu s velkým francouzským filozofem Jeanem Jacquesem Rousseauem, bylo pro starého Mikeše, velice vzdělaného člověka, zásadní. Vždyť již od vysokoškolských studií uznával myšlenky Jeana Jacquese, zejména jeho názor, že lidé se rodí dobří, ale kazí se vinou společnosti, která byla podle Mikeše čím dál odtažitější od ideálů Velké francouzské revoluce. Také Rousseauův návrat k přírodě a k lidské přirozenosti mu byl blízký, i

když se sám po přestěhování do Brna dostal do přírody jen ojedinele.

Okolnost, že Kuřim měla navíc z Králova Pole poměrně časté a přímé autobusové a vlakové spojení, byla rozhodující i pro matku. Syn tak bude moci být i nadále doma pod dohledem rodičů. Matka byla skálopevně přesvědčena, že jako dcera průmyslníka má daleko lepší technické vzdělání než nějaký obyčejný mistr. To, že nevěděla, co je to třískové, elektrojiskrové, či chemické obrábění, nebylo rozhodující. Syn se přeci chtěl stát prezidentem a k tomu nic takového nebude potřebovat.

Přitom si vzpomněla na Antonína Zápotockého, který to jako obyčejný vyučený kameník dotáhl přes práci v katedrále svatého Víta také až na prezidenta republiky. To, že se jednalo o komunistu, jí teď už tak nevadilo. Stejně mu před časem odpustila. Nakonec se přeci přes politikaření věnoval i literatuře a jeho Barunku, což bylo vyprávění pro děti o starých časech a životě chudého lidu, předčítala častokrát rodině, když byl Vítěnka ještě malý. Snad to bylo tím, že za jejího mládí se ještě cukr vyráběl ve velkých homolích, které byly zabaleny do tvrdého papíru, jak o tom psal Zápotocký, nebo tím, že se jí líbilo povídání o Pepíkovi, který si stavěl před vánoci betlém. Proběhlo jí hlavou, že naučí synka také psát, a už se viděla jako matka slavného spisovatele.

III. KAPITOLA

Kdo staví na lidské hlouposti, staví pevně a trvale.

Feliks Chwalibog

Vožungři

A tak 1. září 1969, v roce kdy Beatles odehráli svůj poslední veřejný koncert na střeše londýnského sídla společnosti Apple Records a Neil Armstrong jako první člověk vystoupil na povrch Měsíce, nastoupil Mates do odborného učiliště v Kuřimi, kde se z něho měl stát během dvouletého studia nástrojář pro socialistickou průmyslovou velkovýrobu. To se mu však naštěstí nepodařilo, protože jak se brzo ukázalo, areál bývalého zámku, na jehož budování se podílela celá řada jeho vlastníků (zejména osvědčený Zikmund Vekeš z Lerdeku), k Matesově výchově vhodný nebyl. Nebylo to však vinou pozdně renesanční budovy, která se dispozičně nacházela na západním okraji města, ani nedostatečnou vybaveností učiliště strojírenským nářadím a dílenskou technikou, ale naprosto jinými okolnostmi.

Matku i otce totiž vyděsilo, že hned po absolvování první hodiny praktické výuky v nástrojařské dílně mistra Jandáka přinesl Mates svolání k učňům, které je poučnou a nenáročnou formou nabádalo k bezpečnosti a ochraně zdraví. Zde, mimo jiné